

Берегиня історико-педагогічної науки

До ювілею Нінелі Павлівни Калениченко

27 березня виповнюється 85 років від дня народження Нінелі Павлівни Калениченко – педагога-історика, людини надзвичайної сердечності і теплоти, залюбленої в життя, людей, мистецтво, народні пісні, рідний край. А також у справу всього свого життя – історію педагогіки, якій вона віддала 50 років праці в однойменній лабораторії Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР (нині Інституту педагогіки НАПН України).

Народилася Нінель Павлівна Калениченко в 1926 р. на Полтавській землі, яка дала світу багатьох відомих письменників і поетів, композиторів і педагогів, державних діячів. Може, саме ця благословенна земля сприяла тому, що й Нінель Павлівна стала такою поетичною, співучою і творчою людиною.

На її життєву долю випало немало тяжких випробувань. У шестирічному віці дівчинка стала свідком страшної біди – голодомору, який знищив сотні тисяч невинних людей. А коли розпочалася Велика Вітчизняна війна, вона разом з мамою та бабусею змушені були евакуюватися на Поволжя. Тато, Вахній Павло Андрійович, повернувся з війни інвалідом першої групи.

Закінчивши десятирічку, Нінель Павлівна в 1943 р. вступила на історичний факультет Ленінградського університету, що на той час перебував у Саратові. Їй пощастило слухати курси лекцій академіків С.Я. Лур'є, В.В. Мавродіна, В.І. Равдонікаса, Є.В. Тарле та багатьох інших відомих істориків. Після звільнення Києва вона відразу ж перевелася на історичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, який закінчила в 1948 р. Тоді на цьому факультеті викладав історію педагогіки та педагогіку директор УНДІПу С.Х. Чавдаров, який і запропонував їй вступити до аспірантури (1949 р.).

Відтоді діяльність Нінелі Калениченко була пов'язана з Українським науково-дослідним інститутом педагогіки, де вона пройшла творчий шлях від аспіранта, молодшого наукового співробітника, провідного наукового співробітника до керівника відділу методології та історії педагогіки (1978–1991 роки). 50 років пропрацювала Нінель Павлівна в одному інституті й у тій самій лабораторії – історії педагогіки. Мабуть, нечасто зустрічаються люди, такі віддані улюбленій справі.

Нінель Павлівна – живе уособлення історії української освіти. Вона добре знала й листувалася

з В.О. Сухомлинським, була колегою і товаришем таких знаних в Україні педагогів, як М.Ф. Даденков, О.Г. Дзевєрін, О.Р. Мазуркевич, М.П. Ніжинський, О.М. Русько, В.З. Смаль, С.Х. Чавдаров, В.І. Чепелєв та багатьох інших. Її цікаві розповіді про співпрацю з ними й нині збирають велику аудиторію. Значну роботу провела Нінель Павлівна з підготовки наукових кадрів, за її керівництва захищено 12 кандидатських дисертацій з проблем теорії виховання та історії педагогіки.

Науково-педагогічна діяльність кандидата педагогічних наук (1963 р.) Н.П. Калениченко була присвячена дослідженню історії вітчизняної педагогіки, але завжди спрямовувалась на вирішення актуальних питань педагогічної науки і шкільництва в Україні. За її керівництва досліджувалися важливі проблеми становлення системи навчання та виховання учнівської молоді, громадянського, сімейного, позашкільного виховання, духовного розвитку особистості, висвітлювалася спадщина вітчизняних і зарубіжних педагогів, особлива увага приділялася творчим надбанням К.Д. Ушинського, Н.К. Крупської, А.С. Макаренка та В.О. Сухомлинського.

Найвагоміші здобутки Нінелі Павлівни пов'язані саме з цариною історико-педагогічної науки. Її доробок становлять понад 200 наукових праць з різноманітних напрямів освіти і виховання, розвитку національної школи й педагогічної думки. Серед них – книги, посібники, монографії та десятки наукових і публіцистичних статей у вітчизняній і зарубіжній пресі. Зокрема, Нінель Павлівна є автором книжок «Революційні демократи про працю як засіб виховання» (1967), «Взірець сімейного виховання: Ульянови: батьки і діти» (1990); упорядником, одним із редакторів і автором розділів книжок: «Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки» (1961), «Виховання дітей в сім'ї Ульянових» (1970), «Антологія педагогічної мисли Української ССР» (1988), «Розвиток народної освіти і педагогічної думки в Україні (X – початок XX ст.): Нариси»

(1991); співавтором монографій «Народна освіта на новому етапі», «Нариси історії українського шкільництва» (1996), «Родинна педагогіка: навчально-методичний посібник» (2002) та ін. Вона долучилася й до видання двох ювілейних книжок про Інститут педагогіки АПН України (1996, 2002).

Нінель Павлівна Калениченко також брала найактивнішу участь в організації і проведенні науково-практичних конференцій в Україні та за її межами. Вона виступала з доповідями та повідомленнями на історико-педагогічні теми у Варшаві, Празі, Кракові, була лектором і членом методичної ради секції педагогіки при Республіканському товаристві «Знання». Її лекції мали великий успіх серед широких кіл освітян. Нінель Павлівна – активний член асоціації ім. Василя Сухомлинського, нагороджена медаллю А.С. Макаренка, значком «Відмінник народної освіти УРСР» та значком «Отличник просвещения СССР».

У 2006 р. з нагоди 80-річчя і на відзначення наукових здобутків Н.П. Калениченко було нагороджено медаллю В.О. Сухомлинського.

Ще навчаючись в університеті, Нінель Павлівна знайшла й свою щасливу жіночу долю – познайомилася, а потім і побралася зі студентом факультету міжнародних відносин Павлом Михайловичем Калениченком, який згодом став відомим ученим – істориком-полоністом, доктором історичних наук, професором. Разом з чоловіком вона виховала двох синів – Костянтина (кандидат біологічних наук), та Анатолія (кандидат мистецтвознавства), онуків Богдана та Павла.

А ще додамо, що Нінель Павлівна все життя писала вірші, багато з яких надруковано в збірниках, журналах, газетах. Коли в 1983 р. передчасно пішов з життя її чоловік, Нінель Павлівна присвятила його пам'яті багато поезій: «Візьміть мене, білокрилі», «Я б тебе заворожила», «Солона сльоза», «Живу, як ти того хотів», «Портрет» та ін. Присвятила вона зворушливий вірш «Заповіт» і своєму онуку Павлу. Усі поетичні твори є напрочуд ліричними.

ВІЗЬМІТЬ МЕНЕ, БІЛОКРИЛІ

*Ой візьміть мене, лебеді, разом з собою,
Понесіть мене, лебеді, в теплі краї,
Щоб зігрілося серце, обпечене горем
На цій рідній, великій, прекрасній землі.
Я за це вам журливих пісень заспіваю,
Розкажу про любов неземної краси,
Що звеличує душу і в юність вертає,
Хоч пішла в небуття, мов краплина роси.
Не зігрілося серце під лагідним сонцем,
Не забула того, кого вірно люблю,
Бо немає на світі ще сили такої,
Щоб здолала те горе, те море жалю.
Тож візьміть мене, лебеді, разом з собою,
Принесіть мене, лебеді, в рідні краї,*

*Бо не могу я жити далеко від нього,
З ним – думки й сподівання, й скорботи мої.*

Я Б ТЕБЕ ЗАВОРОЖИЛА

*Коли б я вмiла килим ткать,
То я б життя твоє зіткала,
З червоних, росяних троянд,
Щоб доля їх не потоптала.*

*Коли б я вмiла полювать,
То птаха білого не вбила,
А принесла б його тобі
І на коліна посадила.*

*Коли б я вмiла чаклувать,
То я б тебе заворожила,
Щоб ти ніколи не забув,
Як щиро я тебе любила.*

Нінель Павлівна Калениченко – людина високої культури, широкого світогляду, невичерпної енергії. Їй властиві доброзичливість, демократичність у спілкуванні з педагогами, аспірантами і науковцями. Нині вона перебуває на заслуженому відпочинку, але й дотепер підтримує тісні контакти зі співробітниками інституту та своєї улюбленої лабораторії, живе її інтересами, постійно консультує колег з тих чи інших історико-педагогічних питань. Не полишає Нінель Павлівна й творчої праці – публікує свої вірші та статті. У 2009 р. вона стала співавтором книги «Кияни – свідки голодомору».

Дорога Нінеле Павлівно! Ви наш щирий, добрий наставник, тепло Вашого чуйного серця повсякчас зігриває нас. Вітаємо Вас із ювілеєм, бажаємо міцного здоров'я і довголіття! Нехай Вам і надалі всміхається доля, тішать Ваші діти, онуки й правнуки, учні і всі ті, кого Ви любите і цінуєте. Щастя Вам, сонця, краси, любові, радощів на многії літа!

*Директор Інституту педагогіки НАПН України
академік В.М. Мадзігон,
академік-секретар Відділення загальної
педагогіки та філософії освіти НАПН України
О.В. Сухомлинська,
співробітники лабораторії історії педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України*